

שבת קמג

משה שווערד

1. תוספות מסכת שבת דף קמג עמוד א

עצמות וקליפין - לא כפירוש הקונטרס דפירש אפילו קשין ואין ראויין לאכילת כלבים דהאי תנא אמרינן בגמרא דכרבי שמעון סבירא ליה ור"ש בעי לכל הפחות ראויות למאכל בהמה דקתני מעבירין מעל השלחן פירורין כו' מפני שהוא מאכל בהמה ומוקמינן בגמרא כוותיה.

2. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קמג עמוד א

מתניתין מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין. פרש"י ז"ל אע"פ שהם קשים ואינם ראויים אפילו לבהמה, והקשו בתוספות דאם כן אפילו לרבי שמעון אסור לטלטלן דהא ליכא עליה תורת כלי, וכדקתני סיפא ושער של פולין ועדשים מפני שהוא מאכל בהמה ואוקימנא כרבי שמעון בגמרא, אלמא אלמלא דחו לבהמה אף לר"ש (ד)אסירי. **אלא ודאי בעצמות וקליפין הראויים לבהמה או לכלבים עסקינן, ורש"י ז"ל לפום ריהטיה לא עיין בה ואפשר שהוא טעות הסופר, ע"כ.**

3. חתם סופר מסכת שבת דף קמג עמוד א

ב"ש אומרים מעבירין מעל השולחן עצמות, פירש"י קשין יפה תי' במג"ש אעצמות דברכין וראוי לבהמה מ"ט דמאן דאוסר כיון דכבר נשחטה הבהמה מע"ש ועמדו העצמות בה"ש לבהמה אע"כ בקשין משום גרף של רעי נגעו בל' דלהחמיר במקצה אסור לטלטל הרעי בעין בלי כלי ולאדך מותר אפי' בלי כלי ועיין חידושי למס' ביצה שם עשיתי סמוכין לדבריו מלשון רש"י דהתם. אך מקליפי אגוזין לא תי' כלום, וצ"ל דומי' דעצמות קשין ה"ה קליפין היינו קליפי אגוזים ומשום גרף של רעי, **ומיהו בלאה"נ י"ל רש"י פי' כן להס"ד** קשה לכאורה איך אפשר דמשנה סתר מינא ובי' דב"ה אסור לטלטל קליפין ומיד אח"כ סתים תנא מטלטלין שער אפונין אע"כ אפי' מאן דאוסר קליפי דרישא היינו קליפי אגוזין מתיר שער אפונין שהוא מאכל בהמה, **כן הפי' להס"ד עד דאתי ר"נ ואמר אנו אין לנו** והיינו ממתני' דמחתינן את הדלועין כמבואר ריש מס' ביצה, דשם מבואר דל' יהודה אפי' מאכל בהמה אסור וא"כ שער אפונין כ"ש היא ומדקתני מפני שהוא מאכל בהמה ש"מ דאל"ה אפי' לר"ש אסור וא"כ ע"כ רישא בעצמות וקליפי פירות הרכין מיירי ואנו אין לנו וכו' ולהך מסקנא מודה רש"י להתוס' וא"ש:

4. שערים מצויינים בהלכה

דף קמג. משנה עצמות וקליפין. כתב בתוס' רעק"א דנקט תרווייהו, דעצמות הוי רבותא לב"ה דאף דמכוסין מ"מ מותר לטלטלם, וקליפין הוי רבותא לב"ש דאף דמגולין מ"מ אסור לטלטלם, וכדאמרינן לעיל (כט.) ואי אשמעינן גרעינין הו"א דמעיקרא מכסיין והשתא מיגליין, [פרש"י הלכך נולד הוון] אבל קליפי אגוזין דמעיקרא מיגלו והשתא מיגלו, עי"ש.

5. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קמג עמוד א

מסלק את הטבלה כולה ומנערה. ואוקימנא בגמרא כרבי יהודה דאית ליה נולד, **ואם תאמר והא ליה השולחן בסיס לדבר האסור דהא לדעת הניחם שם, וכיון דכן (אסור) בעודו עליו אסור לטלטלם כלל ואע"פ שלא היו עליה בין השמשות, וי"ל דכיון דבדרך אכילתו הניחם שם וכדי לסלקם לאלתר באמצע שבת אין זה נקרא בסיס...**

6. חדושי הרשב"א על מסכת שבת דף קמג/א

... ואינו נאסר מתורת בסיס, ואע"פ שהוא מניח מדעת ע"ג הטבלא, דכיון דבאמצע שבת הוא ודעתו לסלקן לא הוי בסיס...

7. תוספות מסכת ביצה דף ב עמוד א

ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא ומנערה - תימה והלא היא בסיס לדבר האסור דהא לא שכח הואיל והניחם שם מדעתו ויש לומר דלפירוש רבינו תם ניחא דפירש במסכת שבת דלא הוי בסיס לדבר האסור אלא כשדעתו להניחם שם כל היום אי נמי כיון דהוון שם אוכלין הוה ליה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי כדמוכח פרק נוטל (שם דף קמב.) ועוד דאין זה מניח בכוונה דהא אינו חושש היכן יפלו.

8. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קמג עמוד א

מסלק את הטבלה כולה ומנערה. ואוקימנא בגמרא כרבי יהודה דאית ליה נולד, **ואם תאמר והא הוה ליה השולחן בסיס לדבר האסור דהא לדעת הניחם שם, וכיון דכן (אסור) בעודו עליו אסור לטלטלם כלל ואע"פ שלא היו עליה בין השמשות, וי"ל דכיון דבדרך אכילתו הניחם שם וכדי לסלקם לאלתר באמצע שבת אין זה נקרא בסיס, ואם תאמר מכל מקום להוי כשוכח והיא אסור לסלק את הטבלה אלא שינערה ויפלו העצמות והקליפין, ויש לומר דהכא מסתמא כשצריך למקומה עסקינן, ואמרינן לעיל דבצריך למקומו מטלטלו ועודם עליו, והאי דלא מסייעינן ליה משום דאיכא לפרושי דטעמא דהכא משום דהוי כגרף של רעי אם מנערה שם לפניו, וכיון דאפשר בסילוק הטבלא אין לנו לעשות גרף של רעי לכתחלה שיהא צריך לטלטלם בפני עצמם.**

9. חֲדוּשֵׁי הַרְשָׁב"א עַל מַסַּכַּת שַׁבַּת דָּף קַמְג/א

הא דתנן ... והא דתנן מסלק את הטבלא כולה ונוערה. אוקימנא בגמרא כר' יהודה, ואע"ג דאית ליה לר' יהודה מוקצה ונולד, הכא בצריך למקומה של טבלא. וא"נ דה"ל כגוף של רעי ואינו נאסר מתורת בסיס, ואע"פ שהוא מניח מדעת ע"ג הטבלא, דכיון דבאמצע שבת הוא ודעתו לסלקן לא הוי בסיס, וכבר כתבתיה בארוכה בריש פ"ק דביצה (ב. א. ד"ה ובה"א) בס"ד

10. ספר מגן אברהם על או"ח סימן רסה:

(ב) אין נותנין כלי כו'. ... כ"ע מודו דאם הניח דשרי לנער דלא מיקרי בסיס לדבר איסור כיון שלא היה עליו ב"ה ...

11. חֲדוּשֵׁי הַרְשָׁב"א עַל מַסַּכַּת שַׁבַּת דָּף קַמְג/א

והא דמטלטל להו אגב ריפתא י"מ דלא ס"ל כרב אשי דאמר (קמ"ב ב') לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד, ואינו נכון בעיני, לפי שאינו דומה מטלטל גוף האיסור ע"י דבר היתר המונח עליו דומיא דמת בככר או תינוק למטלטל גוף המותר אע"פ שיש עליו איסור, ודשמואל נמי הכי הוה דמנח להו אגב ריפתא ומטלטל ומטלטלן אגביה דומיא דלקנא דמיא דודאי גרעיני הוא דיהיב בגווה ולא לקנא עליהו דגרעיני

12. שפת אמת על שבת דף קמג/א

שם במשנה בין כך ובין כך ניטל בשבת. לכאורה קשה אמאי יהי' מותר ליטלו הלא כיון דאסור לקנח בו הוי כלי שמלאכתו לאיסור דאסור לטלטל אלא לצורך גופו ומקומו. וצ"ל דראוי לקנח בו גם בעודו נגוב והוי נמי מלאכתו להיתר:

13. שערים מצויינים בהלכה

הני גרעיני דתמרי ארמייתא. פרש"י תמרים רעים הם, ומאכילין התמרים עצמן לבהמה, הלכך אגב אימיהו לבהמה נמי קיימי. אכל לעיל (כט.) פרש"י ואין האוכל נפרש מהם ומשתייר בגרעיניהן וחזו לאדם. ועי' במרומי שדה דנפק"מ בין שני הפירושים, אם גממו האוכל שעליהן, וכתב דכאן פרש"י אליבא דהילכתא דאפילו גממו האוכל לגמרי שרי, משום דמוקצה שרי, עי"ש.

14. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן ט

ה. איך יוציא בשבת מפיו גרעיני פירות שאין נאכלים אפילו לבהמה בדבר פירות שיש להם גרעינים שאין נאכלים אפילו לבהמה, אם צריך לזרוק מפיו בשבת, או רשאי גם להסירם ביד מן הפה. מסתבר שאסור לנוטלן ביד, אלא צריך לזרוקן מפיו בסיוע הלשון והשפתים. וכן ראיתי בערוך השלחן סימן ש"ח סעיף ג"ה ובמ"ב ס"ק קכ"ד, בגרעיני תמרים שצריך אדם חשוב להחמיר לעשות כן גם במקום שמאכילין אותן לבהמה, ואיתא בשעה"צ שהוא מא"ר בשם רי"ו. והוא מפורש בגמ' בשבת דף קמ"ג ע"א, בגרעיני דתמרי פרסייתא דאסור לטלטלן, דר' ששת זריק להו בלישניה. ועיין בש"ע הרב סימן ש"ח סעיף ס"ז, שג"כ כתב בגרעיני שאינן ראויין לבהמה שזורק בלשונו, וציין בגליון להא דר' ששת.

15. התכלה תבש תרימש

26. a. 1) Peels, shells, fruit pits (stones), and bones are *inedible muktzeh* and, except in certain circumstances, may *peels, shells, pits and bones* not be moved, if
a) they are fit for neither human nor animal consumption or
b) they are fit for animal consumption, but there is no animal in the vicinity to whom they could be given.
2) Nevertheless, one may remove such peels, shells, pits, or bones from one's mouth with one's fingers and put them on the plate.

[247]

edible peels, seeds and bones 27. a. Peels, seeds (pips) and bones are not *muktzeh* and may be moved, if

- 1) they are fit for human consumption or
- 2) they are fit for animal consumption and there is an animal in the vicinity to whom they could be given.

b. Examples are orange peels, watermelon seeds and soft bones.

c. Peels, seeds and bones of this kind do become *muktzeh* if they are thrown away (for instance into a refuse bin or the street) before Shabbath commences, but not if they are thrown away on Shabbath.

d. By contrast, normal foodstuffs do not become *muktzeh* when one throws them into the refuse bin, even if one does so before Shabbath.

foodstuffs not yet made fit for eating 28. a. Foodstuffs which are not fit to be eaten because they have yet to be cooked or baked are *muktzeh*.

[248]

20:26 *Shmirath Shabbath K'hilchathah*

- 3) When cracking nuts, one should not retain the shells in one's hand for throwing away afterwards, but should throw them away or put them on the plate immediately upon cracking.
 - 4) See Chapter 22, paragraphs 36 and 42, for the circumstances and manner in which inedible peels, shells, pits, and bones may be cleared away.
 - 5) For playing games with apricot pits see Chapter 16, paragraph 10.
- b. 1) The following are not *muktzeh* and may be moved, unless one threw them away before Shabbath:
- a) peels, shells, pits, or bones to which some of the fruit or meat is still attached;
 - b) pits which contain some edible material inside them (as is the case with certain kinds of apricot);
 - c) bones which contain marrow.
- 2) It is irrelevant that one has no intention of eating the remaining fruit or meat, the contents of the pit or the marrow.

16. התכלה תבש תרימוש

d. On Yom Tov, bones and shells may be removed from the table,

- 1) even if they are inedible to animals as well as to human beings,
- 2) even if one does not find their presence offensive and
- 3) even with one's hands,

so long as one requires the table to be cleared for the Yom Tov meal. (See Chapter 21, paragraph 3.)

36. a. It follows from the above that bones, shells and the like, although they are not fit for consumption even by animals, may be cleared off a table which one requires to be clean

removing inedible bones, shells, etc., from the table

- 1) by sweeping them off with a knife or with a dry cloth or brush or
- 2) by shaking out the tablecloth on which they are lying.

b. Similarly, one may sweep the floor of a room one is using, even if, in the act of sweeping, one will move an object which is *muktzeh*. (See, however, Chapter 23, paragraphs 1 and 2.)

c. If one finds the litter of bones or shells on a table offensive, one may remove them

- 1) even with one's hands and
- 2) even if one does not need to use the clean table, in accordance with the principles set out in paragraph 42 below.

[289]

17. התכלה תבש תרימוש

MATTER OF A REPULSIVE NATURE

the principle 42. a. Anything which one finds offensive because of its repulsive nature may be removed on Shabbath, even with one's hand—despite the fact that it is *muktzeh*—from a place where it disturbs one and thrown in the garbage or down the toilet.

b. Instances of items which could fall within this category are excrement, refuse, bones (including those which are not fit even for animal consumption), a dead mouse and the carcass of a cat.

c. Items of this kind may be removed not only from the house, but also if they are, for example,

- 1) in such a position in the street* that they disturb passers-by, or
- 2) in a place where their smell is a nuisance to people in the vicinity.

dirty pots 43. A dirty pot, even if it is a *keli she-m'elachto le-issur* (see Chapter 20, paragraph 15), may be taken back from the dining room to the kitchen after it has been emptied.

18. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף קמג עמוד ב

מצילין ממנה מזון ג' סעודות. פירוש בכלים הרבה, דאילו בחד מנא אפילו טובא כדאמרינן גבי דליקה (לעיל ק"כ א'), וכן פרש"י ז"ל, והקשו בתוספות דהא בפרק כתבי הקדש (לעיל ק"ז ב') דתנן גבי דליקה מצילין מזון שלש סעודות ותו לא, אמרינן דטעמא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויה, ופרכינן אלא מעתה הא דתניא נשברה לו חבית בראש גג מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי ויקלוט התם מאי טעמא, והשתא איכא למידק אדפרכינן התם ממתניתא הוה לן למפרך מיהא מתניתין, חדא דמתניתין עדיפא למפרך, ועוד דמתניתין דהכא דמיתנין [דהתם] כדקתני מצילין ממנה מזון שלש סעודות, ותירצו דמתניתין דהכא לא הוה קשיא ליה דדילמא **טעמא כדי שלא יבא לספוג** וכדקתני סיפא ובלבד שלא יספוג, אבל התם קשיא לן למה (לי) לא יביא כלי ויקלוט כלי ויצרף דהא בהיתירא טרח, **ופרישנא דטעמא כדי שלא יביא כלי דרך רשות הרבים**.

19. שו"ע אורח חיים - סימן שלה

(א) חבית שנשברה, מצילין ממנה מזון שלש סעודות אפי' בכלים הרבה, דאלו בכלי אחד אפי' מחזיק מאה סעודות מציל. ואומר לאחרים: בואו והצילו לכם; ובלבד שלא יספוג, דהיינו שלא ישים הספוג במקום היין לחזור ולהטיפו, גזירה שמא יסחוט. ואפילו אם יש לו בית אחיזה, דליכ' חשש סחיטה, אסור, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול; ולא יטפח בשמן להכניס ידו ולקנחה בשפת הכלי: **הגה - וי"א דוקא חבית שנשברה, שבהול ואם יציל חיישינן שיתקננו**, אבל אם נסדק ועביד טיף טיף, שאיננו בהול כל כך, מותר להציל בכלים לקלוט ולצרף (הגהות מרדכי ותוס' פ' כ"ב והגהות מיימוני פכ"ד). וי"א דכל זה לא מיירי אלא להציל מחצר לחצר, אבל לבית אחר שעירב עמו מצילין בכל ענין, כמו שנתבאר לעיל גבי דליקה (פסקי מהרא"י סי' קצ"ו):

20. שערים מצויינים בהלכה

דף קמג: משנה מצילין הימנה מזון שלש סעודות. פרש"י ואפילו בכלים הרבה וכו'. בקול הרמ"ז נסתפק אם מצילין מזון ג' סעודות אפילו נשברה החבית במנחה, או דוקא כשנשברה כליל שבת, וכדאמרינן גבי דליקה, ויש סכרא לקולא דהא מותר אפי' בכלים הרבה, ואילו גבי דליקה לא שרי אלא בכ' כלים, ואפשר דליכא כל כך בהלה כשנשברה חבית אחת כמו בדליקה הבית. ועי' בשושנים לדוד שתמה עליו, דהא מפורש ברמב"ם (שבת פכ"ג הכ"ב) דבדליקה מצילין בכלים הרבה, וכתב דג' סעודות דקתני הכא דוקא כליל שבת כמו התם, ואין חילוק

21. תוספות מסכת שבת דף קמג עמוד ב

הלכה כר' יהודה בשאר פירות - אע"ג דבריש ביצה (ד' ג.) גזר ר' יוחנן ביצה שנולדה ביו"ט משום משקין שזבו והכא לא גזר בשאר פירות י"ל דשייך טפי לגזור בביצה לפי שהיא עומדת ליסחט מן התרנגולת ודרך לגומעה חיה אבל שאר פירות אין עומדים ליסחט כלל, מ"ר.

22. רמב"ן על שבת דף קמג/ב

וק"ל עלה דההיא דאסרינן ביצה משום משקין שזבו ומשום גזירה דשמא יסחוט, והא פירות גופייהו שרו שהרי מודים חכמים לר"י בשאר פירות דלאו בני סחיטה נינהו כ"ש בביצה דהו"ל למישרי דלא שייכא בה סחיטה כלל, וי"ל שאר פירות דעבידי לאכילה ולא למשקין וכשאדם סוחטן הוא מפסידן מאכילה לא גזרינן בהו דליכא משום שמא יסחוט, אבל ביצה כיון דעבידא להטיל ביצים ולא מפסידן אוכלא בהכי דמא לזיתים וענבים דמה זיתים וענבים משקין שבהו בלועינן ועשוין להוציא מהן אף ביצה נמי בלועה ועשויה להוציא, וי"ל ר' יצחק סבירא ליה דבכל פירות פליג, ומשמע דרב נמי הכי ס"ל, ופשטא דמילתא דר' יוחנן הכי אתיא, ורבי יצחק ור' יוחנן אמרו דבר אחד כדאיתא התם בגמרא, וזה יותר מרווח:

23. רש"י מסכת שבת דף קמג עמוד ב

והתנן חלב האשה מטמא - **מכשיר**.

24. רבנו חננאל על שבת דף קמז/א

והתנן במס' מכשירין אמרו לו זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצא מהן לרצון טמאין **פי' מקבלין טומאה**.

25. תוספות מסכת שבת דף קמג עמוד ב

לרצון ושלא לרצון - כדמפרש בסמוך טעמא משום דדם מגפתה טמא וחלב ודם חד הוא דדם נעקר ונעשה חלב ולא צריכין למה שפי' בקונט' משום דאיקר' משקה שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו ...